



Bratislavský
samosprávny
kraj

Sociálny program
„Pomoc ženám, na ktorých je páchané násilie“

Základným a univerzálnym ľudským právom je právo nebyť vystavovaný násiliu. Násilie na ženách je v súlade s medzinárodným konceptom ľudských práv chápané ako porušovanie základných ľudských práv a forma diskriminácie žien. Predchádzanie a znižovanie takéhoto násillia je preto prioritou ochrany a podpory ľudských práv žien. Neprípustnosť násillia páchaného na ženách je odvodená predovšetkým od vymedzenia základných ľudských práv a slobôd, ktoré boli Všeobecnou deklaráciou ľudských práv prijatou Organizáciou spojených národov v roku 1948 priznané všetkým ľuďom bez ohľadu na rasu, farbu pleti, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenie.

Medzi základné ľudské práva a slobody v kontexte násillia páchaného na ženách patrí predovšetkým právo na život, slobodu a osobnú bezpečnosť, ochranu pred mučením, krutým a neľudským zaobchádzaním, právo na ochranu pred svojvoľným zasahovaním do súkromného života a právo na ochranu pred diskrimináciou.

Podľa Deklarácie OSN o odstránení násillia páchaného na ženách sa za násillie páchané na ženách považuje „akýkoľvek čin násillia, založený na rodovej nerovnosti, ktorého dôsledkom je, alebo ktorý smeruje k tomu, aby jeho dôsledkom bolo fyzické, sexuálne alebo psychické poškodenie ženy, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek upierania slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote“.

Násillie páchané na ženách môžeme definovať ako „akýkoľvek čin násillia založený na rodovej nerovnosti, ktorého dôsledkom je alebo, ktorý smeruje k tomu, aby jeho dôsledkom bolo fyzické, sexuálne alebo psychické poškodenie trpiacej ženy, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek potlačenia slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote“.

V záujme riešenia problematiky násillia páchaného na ženách v Bratislavskom kraji, Odbor sociálnych vecí Úradu Bratislavského samosprávneho kraja, vypracoval Regionálny akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách pre Bratislavský kraj (ďalej iba „RAP BSK“). Jednou z úloh RAP BSK bola aj realizácia tohto sociálneho programu.

Legislatívny rámec realizácie sociálneho programu

Deklarácia OSN o odstránení násillia páchaného na ženách

Dohovor OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW)

Opčný protokol k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien

Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25.10.2012

Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia na ženách

Uznesením vlády SR č. 730 zo dňa 18. decembra 2013 vláda SR schválila návrh Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násillia na ženách na roky 2014-2019, ktorým odporučila predsedom samosprávnych krajov spolupracovať pri plnení úloh tohto akčného plánu. Uznesením vlády SR č. 12 zo dňa 12. januára 2022 vláda SR schválila návrh Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násillia na ženách na roky 2022 – 2027.

Súčasná právna úprava v oblasti násillia páchaného na ženách v právnych predpisoch Slovenskej republiky:

Zákon č. 300/2005 Z. z. - Trestný zákon

Zaviedli sa kvalifikované skutkové podstaty, ktoré implementujú najnovšie poznatky odborníkov/odborníčov, ako aj medzinárodné záväzky. Bola upravená definícia blízkej osoby, podľa ktorej je možno postihnúť veľký okruh činov násillia, a tak ochrániť obeť tohto násillia a odsúdiť páchatel'ov. Boli sprísnené tresty za páchanie násillia na osobách blízkych a zverených, pri trestných činoch týrania blízkej osoby a zverenej osoby, vydierania, znásilnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho zneužívania, nebezpečného vyhrážania a nebezpečného prenasledovania. V prípade týrania blízkej a zverenej osoby bol zavedený

princíp trestnoprávnej zodpovednosti priestupkovej recidívy. Znamená to, že ak bol akt domáceho násillia kvalifikovaný ako priestupok, ďalší akt domáceho násillia spáchaný rovnakým páchatelom v priebehu nasledujúcich 12 mesiacov bude posudzovaný ako trestný čin.

Zákon č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok

Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní. Pri niektorých trestných činoch môžu byť osoby stíhané aj bez súhlasu osoby, na ktorej bol spáchaný trestný čin. Obeť, ktorá je zároveň svedkom, resp. ďalší svedkovia, ktorí sú rodinnými príslušníkmi páchatela, majú právo odoprieť výpoveď.

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Týmto zákonom sa do slovenského právneho poriadku preniesli európske štandardy vo vzťahu k právam a ochrane obetí trestných činov. Zákon o obetiach definuje pojmy ako obeť trestného činu, obzvlášť zraniteľná obeť, domáce násillie, druhotná viktimizácia a opakovaná viktimizácia. Ďalej upravuje práva obetí nezávisle od začatia trestného konania, t. j. najmä právo na odbornú pomoc, vrátane právnej pomoci. Taktiež sa zákon o obetiach zameriava na úpravu odškodňovania obetí násilných trestných činov ako aj vytvorenie systému pre poskytovanie odbornej pomoci subjektmi poskytujúcimi pomoc obetiam a ich podporu.

Zákon č. 171/1993 Z. z. - Zákon NR SR o Policajnom zbore

Policajt je oprávnený vykázať z bytu alebo domu alebo iného priestoru spoločne obývaného s ohrozenou osobou a aj z jeho bezprostredného okolia osobu, u ktorej možno na základe zistených skutočností očakávať útok na život, zdravie, slobodu alebo zvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby, najmä vzhľadom na predchádzajúce takéto útoky; súčasťou vykázania zo spoločného obydlija je aj zákaz vstupu vykázanej osobe do spoločného obydlija počas 14 dní od vykázania. Policajt je oprávnený vykázať zo spoločného obydlija takúto osobu aj počas jej neprítomnosti. Počas vykázania zo spoločného obydlija je vykázaná osoba povinná nepribližovať sa k ohrozenej osobe na vzdialenosť menšiu ako 50 metrov.

Zákon č. 372/1990 Z. z. – Zákon Slovenskej národnej rady o priestupkoch

V správnom konaní sa priestupky proti občianskemu spolunažívaniu objasňujú podľa § 49 Zákona č. 372/1990 Z. z. o priestupkoch. Väčšinou ide o skutky domáceho násillia menej závažného charakteru (vyhrážky, drobné zranenia, urážky) pričom výsledkom je uloženie pokuty. Takéto priestupky sa kvalifikujú ako priestupky proti občianskemu spolunažívaniu podľa § 49 tohto zákona.

Zákon č. 40/ 1964 Zb. - Občiansky zákonník

Úlohou Občianskeho zákonníka je najmä ochrana osobnosti a upravovanie majetkových vzťahov fyzických a právnických osôb. V prípadoch domáceho násillia je dôležitý § 146: „Ak dôjde medzi manželmi k nezhode o právach a povinnostiach vyplývajúcich z bezpodielového spoluvlastníctva, rozhodne na návrh niektorého z nich súd. Ak sa z dôvodu fyzického alebo psychického násillia alebo hrozby takého násillia vo vzťahu k manželovi alebo k blízkej osobe, ktorá býva v spoločnom dome alebo byte, stalo ďalšie spolužitie neznesiteľným, môže súd na návrh jedného z manželov obmedziť užívacie právo druhého manžela k domu alebo bytu patriacemu do bezpodielového spoluvlastníctva, prípadne ho z jeho užívania úplne vylúčiť“.

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

Podľa súčasného znenia Civilného sporového poriadku môže súd vydať neodkladné opatrenie ak je potrebné bezodkladne upraviť pomery účastníkov konania. Môže násilníkovi, ak je dôvodne podozrivý z násillia dočasne zabrániť vstupovať do domu alebo bytu, v ktorom býva

osoba, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násillia. O návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia rozhodne súd do 24 hodín od doručenia návrhu. Neodkladným opatrením súd môže nariadiť, aby sa na určenú vzdialenosť násilník nepribližoval alebo iba obmedzene približoval k osobe, ktorej telesná integrita alebo duševná integrita môže byť jej konaním ohrozená.

Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

V zmysle Civilného mimosporového poriadku môže súd nariadiť neodkladné opatrenie vo veciach ochrany maloletých detí, neodkladné opatrenie vo veciach osobnej starostlivosti o maloleté deti a neodkladné opatrenie vo veciach výživného.

Zákon č. 36/2005 Z. z. - Zákon o rodine

Jednou zo základných zásad tohto zákona je, že záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú.

V prípadoch opakovaného alebo dlhodobého domáceho násillia býva pre ženu súčasťou riešenia situácie aj podanie návrhu na rozvod manželstva. Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia. Súd pri rozhodovaní o rozvode vždy prihliadne na záujem maloletých detí.

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Tento zákon upravuje sociálnoprávnu ochranu detí a sociálnu kuratelu na zabezpečenie predchádzania vzniku krízových situácií v rodine, ochrany práv a právom chránených záujmov detí, predchádzania prehlbovaniu a opakovaníu porúch psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu detí a plnoletých fyzických osôb a na zamedzenie nárastu sociálnopatologických javov. Prvoradým hľadiskom pri voľbe a uplatňovaní opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je najlepší záujem dieťaťa. (Čl. 5 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 175/2015 Z. z.).

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú pre dieťa, plnoletú fyzickú osobu, rodinu, skupinu a komunitu najmä prostredníctvom sociálnej práce, metódami, technikami a postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji sociálnopatologických javov.

Vyšší územný celok podľa zákona č. 305/2005 Z. z. utvára podmienky na pomoc deťom, plnoletým fyzickým osobám a rodinám, ktoré sa nachádzajú v krízovej situácii. Vychádzajúc z ustanovení citovaného zákona Zastupiteľstvo Bratislavského samosprávneho kraja schválilo Všeobecne záväzné nariadenie č. 6/2021 zo dňa 17.12.2021 o bližších podmienkach poskytovania finančného príspevku akreditovanému subjektu, právnickej osobe, fyzickej osobe alebo obci na vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na území Bratislavského samosprávneho kraja. Podľa tohto nariadenia môže Bratislavský samosprávny kraj finančne podporiť tie subjekty, ktoré vypracovaním sociálnych projektov pomôžu napríklad aj ženám a ich deťom, ktoré sú ohrozené násillím alebo sú obeťami násillia.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

Zo zariadení sociálnych služieb je podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 448/2008 Z. z.“) v súvislosti s pomocou obetiam násillia adekvátne zariadenie núdzového bývania, v ktorom sa poskytuje sociálna služba aj ženám, ktoré sú ohrozené správaním iných fyzických osôb alebo sa stali obeťou správania iných fyzických osôb, a ktorým sa v prípade potreby zabezpečuje utajenie miesta ich ubytovania a ich anonymita.

Zákon č. 448/2008 Z. z. definuje okrem iných aj sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, ktorými možno poskytovať krízovú pomoc prostredníctvom telefónu a internetu, a to aj ženám, na ktorých je páchané násilie, ktoré svoju životnú situáciu nemôžu riešiť vlastnými silami a prostredníctvom týchto telekomunikačných technológií sa im poskytuje najmä sociálne poradenstvo.

Z uvedených všeobecných východísk vyplývajú pre sociálny program tieto úlohy:

- venovať sa ženám, na ktorých je páchané násilie a ich rodinám, primárne s trvalým pobytom v Bratislavskom samosprávnom kraji,
- zaobchádzať so ženou a jej deťmi, na ktorých je páchané násilie s dôstojnosťou a úctou,
- podporovať komplexný systém ochrany pred násilím páchaným na ženách a ich deťoch,
- podporovať participáciu občianskych združení a neziskových organizácií pri pomoci ženám a ich deťom, na ktorých je páchané násilie,
- podporovať proaktívny prístup a súčinnosť zainteresovaných subjektov sociálneho programu a ostatných aktérov akútnej pomoci v systéme ochrany pred násilím páchaným na ženách a ich deťoch,
- práca s páchatelom násillia

• Základný cieľ sociálneho programu

Cieľom sociálneho programu je prevencia a eliminácia násillia páchaného na ženách a ich deťoch tak, aby nemuseli čeliť porušovaniu ich základných ľudských práv a mohli žiť svoj život bezpečne, slobodne, dôstojne a bez akéhokoľvek ohrozenia.

• Čiastkové ciele sociálneho programu

- vytvoriť dostatočnú poznatkovú bázu o násilí páchanom na ženách a v ich rodinách, aby bolo možné prispievať k rozšíreniu efektívnych nástrojov intervencie a prevencie v prípadoch násillia,
- poskytovať ženám, na ktorých je páchané násilie a ich rodinám psychologickú a sociálnu pomoc a poradenstvo, analyzovať ich životnú situáciu a navrhovať riešenia, odborná pomoc pri zvyšovaní ich sebaúcty a sebahodnoty,
- interdisciplinárne spolupracovať s aktérmi akútnej pomoci (políciou, zdravotníckymi zariadeniami, orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, orgánmi vykonávajúcimi psychologické poradenstvo a psychoterapeutické služby) a spolupracovať v ďalších nadväzných službách,
- práca s deťmi, na ktorých je páchané násilie,
- práca s páchatelmi násillia.

• Cieľová skupina sociálneho programu

Cieľovou skupinou pri realizácii sociálneho programu v Bratislavskom samosprávnom kraji sú ženy a ich deti, na ktorých je páchané násilie, ktoré potrebujú krízovú intervenciu, alebo sa už stretli s poskytovateľmi krízovej intervencie a potrebujú systematickú a kontinuálnu psychologickú, sociálnu a materiálnu pomoc.

• Subjekty pomoci

- Bratislavský samosprávny kraj (finančná podpora neštátnych subjektov),
- akreditované subjekty s preukázateľnou minimálnou praxou 3 roky v oblasti, ktorá je predmetom tohto sociálneho programu.

- **Základné prístupy pri práci so ženami a ich deťmi, na ktorých je páchané násillie**

Koordinovaný prístup

Efektívnosť všetkých krokov smerujúcich k napĺňaniu úloh je úzko viazaná stupňom koordinácie medzi všetkými zúčastnenými. Všetci relevantní partneri a aktéri zapojení do realizácie sociálneho programu by mali v rámci svojich kompetencií spoločne participovať na základnom ciele.

Zachovávanie mlčanlivosti

Zainteresovaní aktéri sú povinní dodržiavať mlčanlivosť a o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedia, môžu informovať iba so súhlasom osôb, ktorých sa týkajú. Na účely trestného konania môžu i bez tohto súhlasu poskytovať informácie orgánom činným v trestnom konaní.

Odbornosť

Subjekty zapojené do realizácie sociálneho programu majú odborne pripravených sociálnych pracovníkov/pracovníčky, psychológov/psychologičky, právnikov/právničky a pod. Potreba neustáleho vzdelávania odborných pracovníkov/pracovníčok v danej problematike s cieľom získavania nových poznatkov a zručností reflektujúcich aktuálny vývoj danej oblasti.

- **Zásady pri plnení úloh sociálneho programu**

- dostupnosť služieb,
- rýchla a administratívne nenáročná pomoc,
- poskytovanie podporných a odborných služieb a opatrení poskytovaných 24 hodín denne (vrátane krízových telefonických liniek),
- bezpečie (utajená adresa, dôvernosť informácií),
- profesionalita a kvalita,
- kvalifikovaný personál (vysoká odbornosť a profesionalita personálu je predpokladom toho, aby sa zabránilo druhej viktimizácii obeť),
- princíp posilnenia (posilňuje sa samostatnosť klientky) – tento princíp sa využíva najmä v terciárnej prevencii).

- **Hlavné činnosti podporované v rámci sociálneho programu**

Bratislavský samosprávny kraj bude prostredníctvom sociálnych projektov vypracovaných akreditovanými subjektmi podporovať najmä tieto činnosti:

- krízová intervencia,
- sociálne poradenstvo,
- psychologické poradenstvo,
- pomoc pri právnych úkonoch,
- sprevádzanie (na políciu, k lekárovi, na súdne pojednávanie),
- asistancia pri hľadaní ubytovania a pri komunikácii s úradmi, podpora komunikačných zručností.

- **Metódy a formy práce**

- krízová intervencia,
- krízová telefonická linka poskytovaná 24 hodín denne počas celého roka,
- sociálne poradenstvo,
- psychologické poradenstvo,
- ekonomické poradenstvo,
- právne poradenstvo,
- sociálna asistancia,
- terapia (rôzne formy terapie, najmä psychoterapia individuálna, skupinová, rodinná),

- výcviky zamerané na posilnenie osobnosti pre ženy a ich deti, na ktorých je páchané násilie a zručnosti potrebné pre uplatnenie sa na trhu práce,
 - terénna sociálna práca,
 - motivačné rozhovory zamerané na budovanie motivácie k zmene uvažovania,
 - práca s páchatelmi násilia.
-
- **Oprávnený žiadateľ realizuje sociálny program v rozsahu minimálne 650 hodín počas kalendárneho roka.**

 - **Miesto realizácie:** územie Bratislavského samosprávneho kraja